

Dinko Aračić
MARIJA U EKUMENSKIM IZJAVAMA MARIOLOŠKIH KONGRESA
Ecumenical statements of International Mariological Congresses

UDK: 27-312.47:2-675

Pregledni znanstveni rad

Review article

Primljeno 2/2017.

Sažetak

Blažena Djevica Marija i njezina uloga u povijesti spasenja predstavljaju poteškoće u ekumenskim razgovorima između kršćanskih crkava i crkvenih zajednica. To posebno vrijedi kad je riječ o marijanskoj pobožnosti koja je nejednako prisutna u kršćanskim crkvama. Na pitanje, je li Marija i štovanje koje se njoj iskazuje zapreka jedinstvu kršćana, pokušavaju odgovoriti međunarodni mariološki kongresi organiziranjem ekumenskih susreta i razgovora predstavnika kršćanskih crkava. Plod njihovih promišljanja jesu i ekumenske izjave s tih susreta koje se u ovom članku objavljuju prvi put na hrvatskom jeziku i u kojem se predstavlja njihov sadržaj i važnost. U svojim raspravama sudionici razgovora otkrivaju mnoge zajedničke pojedinosti s obzirom na ulogu Majke Isusove u povijesti spasenja, u zajedništvu svetih i u kršćanskoj duhovnosti.

Ključne riječi: Marija, ekumenizam, dijalog, štovanje, kongresi, kršćanske crkve

Ekumenski pokret zahvatio je više ili manje sve crkve i crkvene zajednice. Dvije međunarodne ustanove, Ekumensko vijeće crkava sa sjedištem u Ženevi i Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana, nekadašnje Tajništvo za jedinstvo kršćana, zauzimaju se za promicanje ekumenskog dijaloga među kršćanskim konfesijama. U tom općem kretanju sudjeluju Savez anglikanskih zajednica, Luteranska federacija, različiti protestantski

savezi i Zajednica pravoslavnih crkava¹. U međukršćanskim razgovorima središnje teološke teme, kao što su krštenje, euharistija, ministerijalno svećeništvo, autoritet, ispovijest vjere i moralni problemi, imaju određenu prednost u odnosu na ono što ne pripada biti vjere².

Ekumenska živahnost nastala s Drugim vatikanskim saborom zahvatila je i nauk o Isusovoj majci i njezinoj ulozi u povijesti spasenja. Tako postoje neki službeni ekumenski razgovori o Bl. Djevici Mariji na međunarodnom planu kao: Zajednička izjava o Majci Božjoj između Pravoslavne i Starokatoličke Crkve u Chambésyju (Ženeva)³; zajednička izjava anglikanaca i katolika, tj. Međunarodne anglikanske i katoličke komisije (ARCIC) "Marija, milost i nada u Kristu"⁴. Bilo je i ekumenskih razgovora na nacionalnoj razini, kao što je dijalog između grupe rimokatolika i luterana u Sjedinjenim Američkim Državama: "Jedini Posrednik, sveci i Marija" (1990.)⁵. Konačno, postoje i neslužbeni ekumenski razgovori, kao Grupa iz Dombesa "Marija u Božjoj namisli i u zajedništvu svetih"⁶ i međunarodni mariološki kongresi (1965. – 1998.) kojih su ekumenske izjave predmet ovoga članka.

¹ Što se pak tiče vrsta jedinstva, protestanti govore o jedinstvu u raznolikosti ili o pomirenoj (konzilijarnoj) raznolikosti, a katolici radije zastupaju monolitno jedinstvo svih koji ispovijedaju jednu vjeru, jedno krštenje i jednoga Gospodina (Ef 4, 5). Usp. Ulrich WILCKENS, Walter KASPER, *Weckruf Ökumene. Was die Einheit der Christen voranbringt*, Herder, Freiburg, 2017.

² Usp. Dušan MORO, *Teološki hod ekumenizma u XX. stoljeću: Konferencije "Vjere i ustrojstva", protagonisti i poteškoće*, Služba Božja, Split, 2009.; Ivan MACUT, *Jedno u Kristu. Ekumenska promišljanja i konkretni pastoralni poticaji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2015.

³ Pravoslavna i starokatolička mješovita teološka komisija: *Majka Božja. Zajednička izjava*. Tekst potpisan 30. kolovoza 1977. donosi marijanski nauk dviju crkava. Usp. *Enchiridion oecumenicum*, EDB, Bologna, sv. 1, 1224–1227.

⁴ Deklaracija je potpisana u Seatleu, 2. veljače 2004. Iako nije autorizirana izjava Rimokatoličke Crkve i Anglikanskoga saveza, tekst je objavljen da se može diskutirati i vrjednovati, usp. ARCIC, *Mary. Grace and Hope in Christ*. The Seattle Statement of Anglican – Roman Catholic International Commission. The Text with Commentaries and Study Guide. Ed. by Domalnd Bolen and Gregory Cameron, Continuum, London, 2006. Usp. *Il regno-documenti*, 11 (2005.), str. 257–270.

⁵ Tekst izjave može se konzultirati u: *Enchiridion oecumenicum*, sv. 4, 1111–1263, a teološki komentar u J. REUMANN, *A Perspective on the Lutheran roman Catholic Dialogue in the United States 1965-1993*, u: *One Christ*, 34 (1998.), str. 277–289.

⁶ GROUPE DES DOMBES (Lyon) 1997., *Marie dans le dessein de Dieu et la communion des saints*, Bayard, Paris, 1999. Grupa iz Dombesa inicijativa je ekumenskog dijaloga između frankofonskih katoličkih i protestantskih teologa. Usp. *Enchiridion oecumenicum*, sv. 2, 326–494.; *Maria nel disegno di Dio e nella comunione dei santi*, Qiqajon, Magnano, 1998.

Iako nisu središnja tema kršćanstva, mariološka znanost i marijanska pobožnost veoma su važne u životu kršćanskih crkava; predmet su teološkog razmišljanja, novih poruka i pobožnosti kršćanskih vjernika. Ekumenski susreti s obzirom na Majku Isusovu ujedno su poziv svakoj kršćanskoj crkvi da ponovno razmisli što vjeruje i naučava o Isusovoj majci i o oblicima kojima joj iskazuju hvalu i štovanje.

Katolička mariologija prije Drugoga vatikanskog sabora držala je da Majka Isusova ne predstavlja nikakvu zapreku jedinstvu kršćana, nego veliku pomoć. Ona je “Majka kršćanskoga jedinstva”, moćna zagovornica koja se zauzima za jedinstvo svih koji ispovijedaju jednu vjeru. Kad su ispravno shvaćene, mariološka znanost i marijanska pučka pobožnost vode do potpunoga jedinstva⁷. Te postavke nisu se obazirale na ono što vjeruju i naučavaju ostale kršćanske zajednice.

Drugi vatikanski sabor zauvijek je odbacio taj nekritički pristup ekumenskoj problematici, izabrao pozitivan put, označio veliku prekretnicu i dao smjernice koje nadahnjuju ekumensku djelatnost.⁸ Saborski oci nisu prihvatili zasebnu mariološku konstituciju, nego su govor o Mariji smjestili u dogmatsku uredbu o Crkvi.⁹ Apostolskom pobudnicom *Marialis cultus*¹⁰ Pavao VI. dao je smjernice za obnovu i promicanje marijanske pobožnosti koja se treba temeljiti na novozavjetnoj i svotootačkoj predaji te biti liturgijski, ekumenski i antropološki usmjerena. Okružnica *Redemptoris Mater*¹¹ Ivana Pavla II. ostaje otvorena ekumenskim promišljanjima. To posebno vrijedi za marijansko štovanje koje

⁷ I naš fra Karlo Balić, profesor mariologije na “Antonianumu” i član Sv. Oficija, svojevremeno je zastupao takvo mišljenje. Usp. PONTIFICIA ACADEMIA MARIANA INTERNATIONALIS (=PAMI), *De motu mariologico-mariano et motione oecumenica*, u: *De mariologia et oecumenismo*, Romae, 1962., str. 520–530.; Usp. Din-ko ARAČIĆ, *La dottrina mariologica negli scritti di Carlo Balić*, Roma, 1980., str. 239–250. Marijanska pojavnost prije Sabora događala se u velebnim obredima, pučkoj pobožnosti punoj osjećaja, a sve je to podupirala spekulativna teološka znanost svojim pretpostavkama i zaključcima.

⁸ Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Dokumenti, Dekret o ekumenizmu Unitatis redintegratio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

⁹ DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Dokumenti, Dogmatska konstitucija o Crkvi Lumen gentium*, VIII. poglavlje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

¹⁰ PAPA PAVAO VI., *Marialis cultus, Enciklika o ispravnom štovanju blažene Djevice Marije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1975.

¹¹ IVAN PAVAO II., *Redemptoris Mater-Otkupiteljeva Majka. Enciklika o Bl. Djevici Mariji u životu Crkve na putu* (25. III. 1987.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994.; AAS 79 (1987.), str. 361–433.

nije jednako prisutno u kršćanskim crkvama i crkvenim zajednicama. Ni u jednoj oblasti teološke znanosti osjećaji ne igraju tako važnu ulogu kao na području mariologije i marijanske pobožnosti.

RAZDVAJA LI MARIJA JOŠ KRŠĆANE?

Budući da marijansko štovanje i njegova teološka utemeljenost pripadaju osjetljivim temama u ekumenskim krugovima, ta problematika zadobila je izuzetno mjesto na međunarodnim mariološkim kongresima koje organizira Papinska međunarodna marijanska akademija sa sjedištem u Rimu (PAMI). Početkom Drugoga vatikanskog sabora predsjednik Akademije fra Karlo Balić objavljuje skupno djelo *De mariologia et oecumensimo*, koje uručuje saborskim ocima. U svom prilogu u tom djelu naglašava potrebu uspostave ekumenskog dijaloga među pripadnicima kršćanskih vjeroispovijesti glede Marijine uloge u povijesti spase-nja i štovanja koje se iskazuje Majci Božjoj u kršćanskim zajednicama.¹²

Balić nastoji da taj dijalog započne već na prvom kongresu održanu nakon Drugoga vatikanskog sabora i poziva predstavnike kršćanskih crkava da zajedno raspravljaju o marijanskoj problematici. Tako već na IV. međunarodnom mariološkom kongresu u Dominikanskoj Republici (1965.) slavljenu na temu “*Marija u Svetom pismu*”, teolozi raspravljaju o temeljnim postavkama i bitnim razlikama između pravoslavne, protestantske i katoličke mariologije. Na susretu se temeljito ispituje problematika može li “*sola Scriptura*”, shvaćena kao vrhovna i dostatna norma, utemeljiti mariologiju.¹³

¹² PAMI, *De motu mariologico-mariano et motione oecumenica*, u: *De mariologia et oecumenismo*, Romae, 1962., str. 520–530. O Balićevu promišljanju o ekumenizmu na području mariologije vidi: D. ARAČIĆ, *La dottrina mariologica negli scritti di Carlo Balić*, str. 239–250. Ukratko o međunarodnim mariološkim kongresima na hrvatskom jeziku može se čitati kod Petar LUBINA, *Fra Pavao Melada – život i djelo*, u: *Ancilla Domini, Zbornik fra Pavla Melade*, Hrvatski mariološki institut i “Kačić”, Split-Zagreb, 2000., str. 50–62; Petar LUBINA, *Gospin Organizator, Životni put fra Pavla Melade*, Split, 2000., str. 54–73. O Međunarodnim marijanskim kongresima usp. Dinko ARAČIĆ, *Die Marianischen Weltkongresse in der nachkonziliaren Zeit: Themen und Problemstellungen*, u: *Arbeitstagung der Arbeitsgemeinschaft marianischer Vereinigungen in Deutschland*, Leutesdorf am Rhein, 1986., str. 21–43.

¹³ PAMI, *Maria in Sacra Scriptura. Acta Congressus mariologici-mariani internationalis in Republica Dominicana anno 1965 celebrati*, Romae, 1967., sv. 1, str. 109.

Prisutni su upoznati s različitim postavkama i pristupima mariološkoj problematici, koji su uvjetovani temeljnim dogmatskim i ekleziološkim postavkama pojedinih crkava i crkvenih zajednica, njihovim mentalitetom i načinom mišljenja. Luteranski pastor Friedrich Wilhelm Kunneth zastupa mišljenje svoje zajednice, dok katolički teolozi prikazuju mariološke sadržaje kalvinista (Mannes Dominikus Koster), pravoslavnih (Heinrich Maria Köster), Kopta (Gabriele Giamberardini) i američkih protestanata (William Cole), dok je katolički stav predstavio Joseph Brosch. Pod vodstvom Gérarda Philipisa, glavnog sastavljača dogmatske uredbe *Lumen Gentium*, izneseno je ono što je zajedničko kršćanskim crkvama glede Marijine uloge u povijesti spasenja i želja da se uspostavi i razvije istinski dijalog među odijeljenom braćom na tom području.

Pastor F. W. Kunneth realno je prikazao protestantski stav u odnosu na štovanje Majke Božje. Prema njihovu učenju, molitve i prošnje mogu se upravljati jedino Bogu Ocu, po Kristu u Duhu Svetomu. Za potpunu spoznaju Kristova djela otkupljenja veoma je važno ono što je Bog izveo po Bl. Djevici Mariji. Mariološku znanost treba svesti na kristologiju. Isusova je majka primjer i uzor vjere. Sveto pismo jedini je kriterij za mariološku znanost i marijansku pobožnost.¹⁴

POČETCI MARIJANSKOGA ŠTOVANJA

Na V. međunarodnomu mariološkom kongresu u Lisabonu (1967.), na kojem se raspravljalo o *Početcima marijanskoga štovanja*,¹⁵ sudjelovala su četvorica protestantskih teologa u ekumenskoj diskusiji s katolicima. U zajedničkoj izjavi koju su sasta-

¹⁴ Usp. PAMI, *Maria in Sacra Scriptura. Acta Congressus mariologici-mariani internationalis in Republica Dominicana anno 1965 celebrati*, Romae, 1967., vol. 1, str. 119–120. Prikazi o nekatoličkim “mariologijama” objavljeni su u 6. svesku: F. W. KÜNNETH, *Maria im Glaubenszeugnis der Kirche evangelisch-lutherischer Reformation*, str. 5–13; M. D. KOSTER, *Reformierte und katholische Grundansichten über den Marienkult*, str. 15–36.; H. M. KÖSTER, *Die Eigenart der orthodoxen Mariologie*, str. 37–56.

¹⁵ Usp. PAMI, *De primordiis cultus mariani. Acta Congressus mariologici-mariani internationalis in Lusitania anno 1967 celebrati*, Romae, 1970., sv. 1. U proučavanju početaka marijanskoga štovanja uzeto je u obzir Sveto pismo, apokrifi, spisi svetih otaca do petog stoljeća, zatim odnos između štovanja Marije i štovanja poganskih božica te konačno do koje mjere se podudara učenje o štovanju Marije kod protestanta i katolika.

vili i potpisali izrazili su zadovoljstvo što su mogli sudjelovati na tom znanstvenom skupu u bratskom ozračju međusobnog povjerenja (vidi tekst izjave). Priznaju da su za vrijeme znanstvenih radova kongresa dobili vrijedne poticaje koje će imati na umu u budućim porukama s obzirom na opravdanost i temelje marijanskog štovanja uz opće priznato štovanje koje se iskazuje jedino Trojedinom Bogu.

Misle da međusobno sporazumijevanje treba preispitati katoličke i protestantske pojmove s obzirom na promicanje ili nijekanje marijanskoga štovanja. Na temelju svetopisamskih izvješća potrebno je istražiti koja je zapravo Marijina uloga u povijesti spasenja i mjesto koje joj pripada u Božjem poretku spasenja. Marijanska stvarnost prisutna je u teološkim promišljanjima i pohvalama odijeljenih kršćanskih zajednica.¹⁶

Diskusija o marijanskom štovanju pokazala je stoljetnu podijeljenost između protestanata i katolika: prvi zastupaju isključivost svetopisamske danosti, a drugi se oslanjaju na stoljetnu predaju Crkve i dogmatskih definicija. Složili su se u temeljnim postavkama, priznajući pretjeranosti s jedne i s druge strane. Marijanska pobožnost ne bi trebala biti isključena iz kršćanske duhovnosti budući da i Evanđelja prikazuju Majku Isusovu kao ženu vjere i poniznu službenicu Gospodnju. To njezino čašćenje očitivalo se u obliku hvalospjeva još nepodijeljene Crkve, što bi moglo poslužiti kao zajednička platforma za daljnji dijalog. S druge pak strane, i mariološki pravorijeci imaju doksološki naglasak, usmjereni su na slavu Božju.

Protestanti odbacuju svaki zagovor i posredništvo Majke Isusove koje bi isključivalo Božje djelovanje ili udaljavalo od Kristova jedinog posredništva ili pak umanjivalo njegovo spasenjsko djelo. Njezino zazivanje unutar zajedništva svetih i višeznačnost toga izraza otežava jasnoću na tom području. Ostaje otvoreno pitanje glede Marijine uloge u zajedništvu svetih koje podrazumijeva proslavljene Kristove vjernike. U katoličkim krugovima tvrdi se da je Bl. Djevica Marija ne samo ona koje vjeruje, nego da je i pralik i uzor vjere. Protestanti drže da svetopisamska izvješća ne svjedoče tu činjenicu. Apostol Pavao nabraja mnoge svjedoke vjere počevši od Abrahama, ali pritom ne spominje Isusove maj-

¹⁶ S obzirom na ekumensku izjavu usp. PAMI, *De primordiis cultus mariani*, vol.1, str. 234–246. Talijanska verzija ekumenske izjave: Dinko ARACIĆ, *Maria nelle dichiarazioni ecumeniche dei Congressi mariologici internazionali*, u: *Studi Eumenici*, 5 (1987.), str. 532–533.

ke. Misao za zagovor pravednikā koji su kod Boga, zasvjedočena je svetopisamskom riječju: “Molite jedni za druge” (Jak 5, 16). To bi moglo legitimirati i zagovorničku ulogu Majke Isusove, za koju nedostaje izravno svjedočanstvo. Sa svoje strane, protestanti Marijin zagovor drže suvišnim i nepotrebnim¹⁷.

KEŠĆANSKO JEDINSTVO – ISKUSTVO OD KOJEGA SE POLAZI

U sklopu rada VI. međunarodnoga mariološkog kongresa, koji je održan u Zagrebu (1971.) na temu Štovanje Majke Božje od 6. do 11. stoljeća, sastali su se pravoslavni, anglikanski i protestantski teolozi s katoličkim kolegama i izmijenili mišljenje o razvojnim linijama mariološke znanosti i marijanske pobožnosti u navedenom razdoblju.¹⁸ U to doba marijanska pobožnost neovisno se odvijala na Istoku i na Zapadu, a bila je kristološki utemeljena i usmjerena na tajnu utjelovljenja Sina Božjega. U još nepodijeljenu kršćanstvu, Majci Božjoj obraćale su se redovničke zajednice svojim pohvalama i prošnjama, jednako kao i pojedini kršćani u svojim potrebama. U tom razdoblju Bl. Djevica Marija nije nikada stavljana na Božju razinu. Kultni stavovi nalazili su svoje opravdanje u njezinoj jedinstvenoj ulozi Majke Božje u povijesti spasenja i u Crkvi kao zajedništvu svetih.

U raščlambi razvoja marijanske pobožnosti opažene su već poznate razlike među crkvenim zajednicama. Gdje je marijanska pobožnost bila usko vezana uz kristološku danost, gdje je Bogorodičina uloga bila ukorijenjena u povijest spasenja i utemeljena

¹⁷ Protestanti odbacuju marijansko štovanje i njezino posredništvo, stavljaju u pitanje štovanje i svetkovine koje se temelje na apokrifima. Ipak su sačuvali neke Marijine svetkovine kao Naviještenje, Pohođenje i Sviječnicu. I kod njih postoje crkve posvećene Majci Božjoj. Danas je nezamislivo da se uvede bilo koja marijanska svetkovina. Prema njima potrebno se vratiti na izvore. Usp. Walter TAPPOLET-Albert EBNETER, *Das Marienlob der Reformatoren. Martin Luther, Johannes Calvin, Huldrych Zwingli, Heinrich Bullinger* Tübingen, Katzmann, 1962.; Walter DELIUS, *Geschichte der Marienverehrung*, München – Basel, Verlag E. Reinhardt, 1963.; Ivan MACUT, *Doprinos protestantske teologije budućoj ekumenskoj mariologiji*, u: *Služba Božja*, 55 (2015.), br. 1, str. 63–86., prikaz “ekumenske mariologije” s obilnom bibliografijom.

¹⁸ Balićevom zaslugom na zagrebačkom kongresu sudjeluje više članova odijeljenih crkava: evangelici, luterani, kalvinisti, metodisti, anglikanci i pravoslavci kao i muslimani s temom Marija u Kuranu. Usp. Eamon CARROL, *Report on the Zagreb Mariological Congress*, u: *Marian Studies*, 23 (1972.), str. 113–132. U završnom govoru Balić je naglasio kako marijansko štovanje, koje je kroz stoljeća postojalo u još nepodijeljenoj Crkvi, može biti od velike važnosti u ekumenskom istraživanju. Usp. AKSA, Zagreb 13. kolovoza 1971., str. 10.

na svetopisamskim izvješćima, susreću se pozitivne vrijednosti koje i danas mogu poslužiti u ekumenskim nastojanjima. U diskusiji je postalo jasno da je Isusova majka “puna milosti”, odličan član Božjega naroda, ali je ostalo neriješeno pitanje o dopuštenosti i prikladnosti posebne marijanske pobožnosti (vidi tekst izjave s kongresa u Zagrebu).

Dok suvremeni protestantizam ne govori o Majci Isusovoj, katolička i pravoslavna mariologija doživjele su određene promjene. Imajući u vidu ljestvicu kršćanskih istina, važno je pitanje je li moguće pomiriti marijansko štovanje s jedinim štovanjem koje se iskazuje Bogu. U razdoblju od 6. do 11. stoljeća, što je i bila tema zagrebačkoga kongresa, bila je uvijek jasna razlika između štovanja Bl. Djevice Marije i svetaca, s jedne, i Krista, s druge strane. Molitva Mariji bila je u drugom planu, služila je više kao primjer i poticaj. Pod utjecajem kršćanskoga Istoka, i u zapadnu Crkva uvedena je izravna molitva Majci Božjoj, ali u službenoj molitvi ona nije zauzimala važnije mjesto kao u istočnom dijelu kršćanstva.

Izravne molitve upravljene Majci Božjoj označene su kao zaborav jedinoga Kristova posredništva. U razgovoru između nekatoličkih teologa i njihovih katoličkih kolega istaknuto je postojanje više vrsta molitava: molitva hvale, prošnja, poklonstvena molitva, molitva u pjesmi ili u ozbiljnu tonu, službena i privatna, molitva kao izraz pučke pobožnosti... U ekumenskom dijalogu danosti koje posebno razdvajaju kršćane spomenuti su Marijino posredništvo, štovanje, prošnja i zazivanje. Na kraju je spomenuta činjenica da kršćansko jedinstvo u Kristu nije jedino cilj kojemu se teži, nego iskustvo od kojega se polazi i da ima mnogo zajedničkih elemenata u kojima se kršćani slažu glede marijanske stvarnosti. Zagrebačku ekumensku izjavu sastavili su protestantski teolozi s katoličkim kolegama, a javnosti je predana kao priopćenje nekatoličkih teologa koje su potpisala dvojica katolika kako bi izrazili svoju suglasnost s tekstom deklaracije.¹⁹

¹⁹ Usp. PAMI, *De cultu mariano saeculis VI-XI. Acta Congressus mariologici-mariani internationalis in Croatia anno 1981 celebrati*, vol. 5, Romae, 1972. – 1980.; PAPA PAVAO VI., *Lettera al Cardinale Francesco Seper in occasione del VI Congresso Mariologico e del XIII Congresso Mariano a Zagabria*, 16 luglio 1971. D. ARAČIĆ, *Maria nelle dichiarazioni ecumeniche*, str. 533–535.

MARIJA U DJELU OTKUPLJENJA

VII. međunarodni mariološki kongres u Rimu (1975.) nastao je proučavanje marijanskoga štovanja kroz povijest Crkve uzimajući u obzir razdoblje od 12. do 15. stoljeća.²⁰ Rimski susret pružio je skupini predstavnika kršćanskih crkava prigodu za razgovor o Marijinoj ulozi u Kristovu djelu otkupljenja. Diskusija je bila neka vrsta nastavka ekumenskog razgovora koji su započele *Ephemerides mariologicae*²¹ iz Madrida, u kojima se posebno istakao Henry Chavannes, kalvinistički pastor iz Švicarske, zajedno s pravoslavnim i katoličkim teolozima. Na susretu se raspravljalo o veoma zamršenu pitanju *Marijina posredništva*. Naglašena je jedinstvenost i nezamjenjivost Kristova posredništva (usp. 1 Tim 2, 5) koje se sastoje u otkupljenju koje je izveo Krist, pravi Bog i pravi čovjek. U provedbi otkupiteljskoga djela, Bog se poslužio stvarnim suradnicima, među kojima je u prvom redu Djevica Marija od Boga izabrana da bude majka Utjelovljene Riječi. Ona je posredovala Kristu ljudsku narav kako bi izvršio djelo otkupljenja.

U djelu spasenja Bog preuzima inicijativu i postupa s Marijom kao sa slobodnom i odgovornom osobom, koje pristanak posjeduje trajnu vrijednost i ne ograničuje se jedino na otajstvo utjelovljenja, nego se nastavlja u vremenu i prostoru. Marijanska majčinska služba u djelu otkupljenja očitovala se posebno u njezinoj vjeri u odlučnim trenutcima povijesti spasenja. Povjerenje u Marijin zagovor nastaje u srcima vjernika zahvaljujući djelovanju Duha Svetoga. Tom tvrdnjom ekumenska se izjava povezala s temom marijanskoga kongresa "Duh Sveti i Marija" koji se u isto vrijeme održavao u Rimu.

Marijin zagovor temelji se na njezinu bogomajčinstvu i trajnoj povezanosti uz djelo otkupljenja kao i primjeni toga otkupljenja u prostoru i vremenu. Služeći se biblijskim rječnikom, švicarski kalvinistički pastor, glavni sastavljač ekumenske izjave, naglasio je *kristološku usmjerenost Marijina otajstva*. Sve što se odnosi na Bl. Djevicu Mariju, tiče se Krista. Ona je ponizna službenica Gospodnja koja pomaže vjernicima shvatiti ono što

²⁰ Rimski kongres označavao je 25. obljetnicu javnog predstavljanja PAMI i organiziranja mariološko-marijanskih kongresa. Usp. PAMI, *De cultu mariano saeculis XII – XV. Acta Congressus mariologici-mariani internationalis, Romae anno 1975 celebrati*, Vol. 2-5, Romae, 1979. – 1981.

²¹ *Ephemerides mariologicae*, 24 (1974.), 1-2, 3-4. Henry CHAVANNES, *La médiation de Marie et la doctrine de la participation*, u: *Ephemerides mariologicae*, 24 (1974.), str. 29-38.

je Krist za njih učinio, da postanu svjesni djela koje je Bog izveo činjenicom da je postao čovjekom. Na rimskom kongresu iznjednena je prva zajednička izjava koju su potpisali svi sudionici komisije, i katolički i nekatolički (vidi tekst izjave s kongresa u Rimu). Ta deklaracija važna je zato što je stavila u središte pitanje koje u velikoj mjeri dijeli katolike i protestante, a to je pitanje Marijine uloge u djelu otkupljenja.²²

Međunarodni mariološki kongres u Rimu bio je jedini kongres kojega je rad posjetio jedan papa. Pavao VI. došao je u mjesto održavanja kongresa u franjevački samostan u Via Merulana. U toj prigodi održao je važan govor o pristupu Marijinu liku i njezinoj ulozi u djelu spasenja predstavljajući novi put kao *via pulchritudinis*.²³ Svojim pohodom papa Montini počastio je sudionike kongresa, Papinsku međunarodnu marijansku akademiju, njezina utemeljitelja i organizatora marioloških susreta fra Karla Balića, kojemu je udijelio znakovite darove. Rimski kongres, održan u sjedištu Marijanske akademije, bio je posljednji kongres idejnog začetnika fra Karla Balića koji je dvije godine kasnije preminuo u Rimu.²⁴

OBLICI ŠTOVANJA MARIJE

Na VIII. međunarodnomu mariološkom kongresu u Zaragozi (1979.), koji je bio posvećen Štovanju Majke Božje u 16. stoljeću,²⁵ ekumenska komisija raspravljala je o oblicima marijanske pobožnosti i sastavila zajedničku izjavu koju su potpisali pravoslavci, anglikanci, luterani, reformirani i katolici (vidi tekst izjave s kongresa u Zaragozi). Svrha diskusije bila je raspravljati o ulozi koju Bl. Djeвица Marija zauzima u nauku i štovanju. U tom smislu Zaragoška deklaracija nabroja elemente marijanske pobožnosti koji postoje gotovo u svim kršćanskim vjeroispovijestima. Svaka kršćanska hvala jest hvala Bogu i Kristu. Kad

²² Usp. D. ARAČIĆ, *Maria nelle dichiarazioni ecumeniche*, str. 535–536.; Gino CONCETTI, *Un importante testo ecumenico, Il ruolo della Madonna nel contesto della redenzione*, u: *L'Osservatore Romano*, 14 lipnja 1975., str. 2.

²³ Govor Pavla VI. na kraju kongresa, Arhiv PAMI, br. 1058/75; PAPA PAVAO VI., *Discorso ai congressi mariologico-mariano*, Roma 16. svibnja 1975, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 67 (1975.), str. 334–339.

²⁴ Usp. D. ARAČIĆ, *La dottrina mariologica negli scritti di Carlo Balić*, str. 86–87.

²⁵ PAMI, *De cultu mariano saeculo XVI. Acta congressus mariologici-mariani, Caesaraugustae anno 1979 celebrati*, Romae, vol. 2–7, Romae, 1983. – 1986.; Stefano De FIORES, *L'VIII Congresso Mariologico e il XV Congresso Mariano Internazionali*, u *Marianum*, 42 (1980.), str. 324–333.

se časti svece, posebno Bl. Djevicu Mariju kao Majku Božju, to čašćenje u *biti* se odnosi na slavu Božju. *Nasljedovanje* Marije zajednička je osobina u predajama kršćanskih Crkava. Važna je novost deklaracije zajedničko priznanje o mogućnosti *Marijina zagovora* koji treba promatrati unutar zajedništva svetih. Sveti, koji uživaju puninu u Kristu, a među kojima Marija zauzima osobito mjesto, mogu moliti i mole za vjernike. Komisija je naglasila da je potrebno osvjetlati smisao zazivanja svetih koji žive u Bogu jer taj oblik pobožnosti ne priznaju i ne prakticiraju sve crkve. Prema protestantskom stavu, Marija može moliti za vjernike, ali se njoj ne mogu upravljati izravne molitve za njezin zagovor. Evangelici ne priznaju izravna zazivanja Majke Božje.

Ekumenska komisija u Zaragozi muku je mučila s izrazom "kult" kad se upotrebljava u odnosu na stvorenja kao što je Djeвица Marija. Taj pojam izaziva psihološke, lingvističke i kulturne poteškoće među odijeljenom braćom. I sv. Augustin nerado je upotrebljavao riječ "kult" s obzirom na Boga, jer mu se taj izraz činio previše *poganski*.²⁶ U međuvremenu se u kršćanstvu riječ udomaćila i upotrebljavala isključivo za Boga. Budući da je stvarnost mnogo važnija od samih izraza, ekumenska komisija u svojoj je izjavi hotimično izbjegavala riječ "kult", a proučavala "čine" u kojima se očituje *kulturni stav*, to jest oblike pobožnosti prema Majci Božjoj.

Kao što je spomenuto, među oblike marijanske pobožnosti u prvom redu pripada *hvala, pohvala*. Poznato je da je i Martin Luther, začetnik reformacije, htio zadržati u svojim zajednicama *Marijinu hvalu*.²⁷ Ta hvala, u različitim stupnjevima i oblicima, očitovala se u bogoslužju, hvalospjevima i u duhovnom životu vjernikā, zavisno od kršćanske konfesije. Time se ostvaruje Marijino proročanstvo da će je svi naraštaji zvati blaženom. Marijanska hvala u *biti* je veličanje Božje veličine, dobrote i milosrđa, što znači da se odnosi na Boga ne jedino u svojoj završnici, nego da je u svakom trenutku čašćenje Boga koji "*proslavom svojih svetih, kruni svoje darove*" (predslovlje svetih rimske liturgije). Zbog toga je veoma važna osnovna postavka: "Zajednički priznajemo da je svaka kršćanska hvala, hvala Bogu i Kristu." Drugi oblik marijanskoga štovanja, koji priznaju gotovo sve kršćanske ispovijesti, jest "nasljedovanje Marije", sljedba njezina stava koji

²⁶ Usp. S. AUGUSTINUS, *De civitate Dei*, 10, 1; PL 41, str. 277–279.

²⁷ W. TAPPOLET–A. EBNETER, *Das Marienlob der Reformatoren*, str. 26–32.

se očituje u hvalospjevu *Veliča*. Kršćani su pozvani nasljedovati stav “neznatne službenice Gospodnje” i, poput nje, posvema se predati volji Božjoj. Potpisani su otkrili više zajedničkih danosti nego što su očekivali. Glavna poruka ekumenske komisije u Zaragozi može se sažeti u tvrdnji: Važno je da mariologija bude dobra teologija. Što više bude teološki ispravna, toliko će više biti ekumenska.²⁸

MARIJA U ZAJEDNIŠTVU SVETIH

Međunarodni mariološki kongres na Malti (1983.)²⁹ pružio je prigodu predstavnicima kršćanskih crkava za diskutiranje o pojmu zajedništva svetih i Marijinu mjestu i ulozi u tom zajedništvu. Ekumenska deklaracija koju su potpisali anglikanci, reformirani, luterani, pravoslavni i katolici podrazumijeva zajedništvo svetih kao zajedništvo onih koji su životno sjedinjeni s Kristom, središtem i temeljem svega zajedništva (vidi tekst izjave s kongresa na Malti). Zemaljsko pak zajedništvo podrazumijeva solidarnost koja se očituje, između ostaloga, u molitvi jednih za druge. U tom smislu kršćanska se molitva temelji na Kristovoj molitvi. Uskrsnuli se Krist “zauzima” za svoje (Heb 7, 25) i moli za njih. Ta činjenica pokazuje da smrt ne uništava vez jedinstva s onima koji su na zemlji članovi Kristova tijela. Zajedništvo pak svetih obuhvaća pravednike svih vremena, kako je naučavao u svom tumačenju *Vjerovanja* biskup Nicet Remizijanski.³⁰

Malteška ekumenska izjava drži da u zajedništvo svetih pripadaju svi oni koji su Kristovi, pravednici na zemlji i oni koji su “napustili” tijelo te prebivaju s Gospodinom (usp. 2 Kor 5, 8). Oni koji su u Gospodinu, mole za one koji su na putu, kao što kršćani trebaju moliti jedni za druge. Ta molitva nije jednostavna *obavijest* Bogu koji “zna što nam treba još prije negoli ga zaištemo” (Mt 6, 8), nego otvara vjerničko srce Božjem daru, izraz

²⁸ Zaragoška deklaracija objavljena je u *L'Osservatore Romano* 18.10.1979., i u D. ARACIĆ, *Dichiarazioni ecumeniche*, str. 536–539; Usp. Cándido POZO, *Dos declaraciones ecuménicas marianas: de Zaragoza (1979) a Malta (1983)*, u: *Scripta de María* (Zaragoza), 7 (1984.), str. 527–543; Joaquín ALONSO, *Mariología y ecumenismo en el VIII Congreso Internacional de Zaragoza*, u: *Ephemerides mariologicae*, 19 (1979.), str. 357–371.

²⁹ PAMI, *De cultu mariano saeculis XVII–XVIII. Acta Congressus mariologici-mariani internationalis in Republica Malitensi anno 1983 celebrati*, vol. II–VII, Romae 1987.; Luigi GAMBERO, *Il IX Congresso mariologico e il XVI Congresso Mariano Internazionale di Malta*, u: *Marianum* 46 (1984.), str. 261–301.

³⁰ NICETAS DE REMESIANA, *Libellus de Symbolo*, 10, PL 52, str. 871.

je ljubavi i skrbi za potrebe bližnjega. U malteškoj ekumenskoj deklaraciji slavna Crkva predočena je u slici nebeskog bogoslužja kojem je u središtu Krist. U toj liturgiji njegova majka Marija zauzima posebno mjesto i ulogu. Unutar nebeske Crkve ona nastavlja svoju molitvu, kao što je to činila kad se rađala prvotna Crkva (usp. Dj 1, 14).

Malteška ekumenska izjava ne izolira Mariju nego stavlja unutar bogoslužja “nebeske”, proslavljene Crkve koja se okuplja oko Krista. Iako je Marija član te Crkve, ne može joj se iskazivati čast koja pripada jedino Bogu. Bogorodica je sastavni dio cjelokupnog bogoslužja Crkve koje je usredotočeno na Krista. Teološka postavka o sudjelovanju ne pripušta tvrdnju da bi Marija nešto pridodala Kristovu otkupiteljskom djelu, budući da je On izvor svega što ima i njegova Majka. Krist, jedini posrednik, nezaobilazni je put te nema drugoga lakšeg i ugodnijeg puta do Boga. S druge pak strane, posve je jasno da Marija u Božjem djelu spašenja zauzima mjesto koje joj pripada kao Majci Božjoj u zajedništvu svetih.³¹

Kao što smo spomenuli, Zaragoška ekumenska izjava prihvaća određene kultne elemente, neke marijanske pobožnosti, kao što su hvala i nasljedovanje te uvjerenje da Marija moli za vjernike. Malteška izjava utvrđuje da se kršćani mogu sjediniti u molitvu s Marijom koja moli za njih. Međutim, sve kršćanske zajednice koje priznaju molitveno jedinstvo zemaljske i nebeske Crkve, ne prihvaćaju ideju o izravnu zazivanju Bl. Djevice Marije. U svojoj molitvi protestanti se ne obraćaju Mariji i ne poznaju molitveni oblik “moliti Mariju”, nego radije “moliti s Marijom”, sjediniti se s njezinom molitvom.³²

MARIJA MOLI ZA CRKVVU NA PUTU

Na X. međunarodnomu mariološkom kongresu u Kevelaeru (1987.),³³ u zemlji reformacije, skupina teologa različitih

³¹ Ekumenska deklaracija s kongresa na Malti “Marija u zajedništvu svetih” objavljena je u: D. ARAČIĆ, *Dichiarazioni ecumeniche*, str. 539–541 i u *L'Osservatore Romano*, 18. rujna 1983.; Usp. C. POZO, *Due importanti dichiarazioni ecumeniche mariane*, u: *La civiltà cattolica*, 135 (1984.), str. 364–378.

³² Heinrich PETRI, *Maria und die Ökumene*, u: *Handbuch der Marienkunde*, Regensburg, Pustet, 1984., str. 315–359.; W. TAPPOLET–A. EBNETER, *Das Marienlob der Reformatoren*.

³³ PAMI, *De cultu mariano saeculis XIX et XX. Acta Congressus mariologici-mariani internationalis in sanctuario mariano Kevelaer (Germania) anno 1987 celebrati*, vol. 1–7, Romae, 1991. – 1992.

kršćanskih denominacija, osjetljiva za ekumensku problematiku, nastavila je diskusiju započetu na prethodnim susretima glede Marijine uloge u zajedništvu svetih. Budući da je ljubav jedan od glavnih veza toga zajedništva, kao temu svoga promišljanja uzeli su *ljubav prema Bogu i bližnjemu* (vidi tekst izjave s kongres u Kevelaeru). Ta je ljubav temeljni stav svakoga kršćanskog života, bez obzira kojoj crkvi ili crkvenoj zajednici vjernici pripadaju. Tu ljubav kojoj je Bog izvor, objavio je Krist, a Duh Sveti sabire vjernike u zajednicu ljubavi. Budući da ljubav nikada ne prestaje, kršćani žive u zajedništvu s Bogom i svima koji su u Kristu dospjeli do savršenstva. Na taj način blaženici u nebu, a među njima i Marija, ljube one koji su Kristovi i koji se još nalaze na zemaljskom hodočašću. Budući da je u zajedništvu s Kristom, svojom majčinskom ljubavlju Marija okružuje Crkvu u hodu. Kad se netko osjeti da je ljubljen, spontano odgovara na tu ljubav, postaje odan. Zahvalnost je izraz te ljubavi.

Ekumenska izjava nadalje tvrdi da se povijest spasenja ne sastoji od praznih ideja ili struktura, nego sadržava konkretne osobe, kao što su bili patrijarsi, proroci, Ivan Krstitelj, Majka Isusova i apostoli. Vjerovati u povijest spasenja ne ostavlja mjesta nezainteresiranosti, nego potiče na vrjednovanje i ljubav prema osobama koje je Bog izabrao u poretku spasenja. Kad kršćani svih denominacija u ispovijesti vjere priznaju Mariju kao djevičansku Majku Kristovu, njihov stav prema njoj ne može biti jedino intelektualni, nego treba postati životna zauzetost vjere i hvale Bogu. Još jednom deklaracija naglašava jedincatost Kristova posredništva tvrdeći da su Marija i sveti Kristu podređeni. Iskustvo pobožnosti naroda Božjega, koje su članovi ekumenske komisije doživjeli u Kevelaeru, podržava ih u traženju zajedničke kršćanske baštine o Isusovoj majci.³⁴

³⁴ Talijanska verzija ekumenske deklaracije s Kongresa u Kevelaeru objavljena je u D. ARAČIĆ, *Dichiarazioni ecumeniche*, str. 541–543. Usp. Franz COURTH, *Kontroverspunkte im ökumenischen Gespräch über die Mutter Jesu und Ansätze zu ihrer Überwindung u*: Heinrich PETRI (priredio), *Divergenzen in der Mariologie: Zur ökumenischen Diskussion um die Mutter Jesu*, Pustet, Regensburg 1989., str. 9–33. Sam urednik knjige raspravlja (str. 81–102) o jezičnoj problematici u ekumenskoj mariologiji, o govornoj i misaonoj različitosti sudionika diskusije. To vrijedi posebno kad je riječ o marijanskoj pobožnosti koja se očituje na simboličan način. Otvoreno ostaje pitanje postoji li jedinstvena katolička i jedinstvena protestantska mariologija. Kod jednih i drugih postoje višestruka mišljenja o legitimnosti spasenjske solidarnosti i suradnje u spasenju.

BLAŽENA JER POVJEROVA

Petstota obljetnica otkrića Amerike bila je prigoda za održavanje XI. međunarodnoga mariološkog kongresa u Huelvi (1992.), u Španjolskoj. Znanstveni radovi bili su posvećeni temi *Marijansko štovanje 20. stoljeća od Drugoga vatikanskog sabora do naših dana*.³⁵ Na susretu se raspravljalo i o Gospinoj ulozi u evangelizaciji novootkrivenog kontinenta. Tim međunarodnim znanstvenim skupom završila je serija od sedam kongresa koji su bili posvećeni istraživanju marijanskog štovanja u povijesti kršćanstva.

Ekumenska komisija kongresa nastavila je prethodna promišljanja o Gospinu liku i njezinoj ulozi s ciljem da naglasi dodirne točke zajednica kršćanske vjeroispovijesti. Budući da Isusova majka pripada sastavnom dijelu kršćanske duhovnosti gotovo u svim crkvama i crkvenim zajednicama, skupina teologa pozabavila se pitanjem *Marijine vjere* (vidi tekst izjave s kongresa u Huelvi). Taj Marijin stav zasvjedočen je u Novom zavjetu na poseban način u Elizabetinim blagoslovnim riječima “blažena ona koja povjerovala” (Lk 1, 45) i usklikom žene iz puka “blažena utroba koja te nosila” (Lk 11, 27). Tumači Svetoga pisma uspoređuju Marijinu vjeru s vjerom Abrahamovom, smještajući je u okružje vjernog judaizma, u poslušnost vjere i odanost volji Božjoj. Očitovanje je toga stava Marijin pristanak na Božju ponudu riječima “Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj!” (Lk 1, 38), što je zapravo znak potpune raspoloživosti po kojoj postaje pralik vjere za sve kršćane. Davna kršćanska predaja zapaža Marijinu vjeru kao izrazitu opreku Evinoj nevjeri. Svojom nevjerom Eva, majka živih, donijela je propast i smrt na svijet. Svojom vjerom nova Eva Marija, rodila je Začetnika života. Marija napreduje na putu vjere, čuva jedinstvo sa svojim Sinom i onda kad je njezina vjera stavljena na kušnju u sjeni tajnovita života, a ponajviše u događaju muke i smrti njezina Sina. Na hodočašću vjere Marija otkriva konkretne zahtjeve Božjega plana ostajući trajno službenica Gospodnja živeći svoju vjeru u prvoj kršćanskoj zajednici.³⁶

³⁵ PAMI, *De cultu mariano saeculo XX a Concilio Vaticano II usque ad nostros dies. Acta congressus mariologici-mariani internationalis in civitate Onubensi (Huelva-Hispania) anno 1992 celebrati*, vol. 1-6, Città del Vaticano, 1998.

³⁶ Usp. Tekst izjave na engleskom u: *Marian Studies*, 44 (1993.), str. 129-131.; Mrežna stranica http://ecommons.udayton.edu/marian_studiesvol44/iss1/11. (pristupljeno 2. veljače 2017.). Domiciano FERNÁNDEZ, *Diálogos ecuménicos en los Congresos Mariológicos*, u: *Ephemerides Mariologicae*, 44 (1994.), str. 541-552.; Celestin NAPIÓRKOWSKI, *Mariologie et oecuménisme après le Conci-*

“PETA MARJANSKA DOGMA”?

XII. međunarodni mariološki kongres u Częstochowi (1996.) bio je posvećen temi *Marija, Majka Gospodinova u otajstvu spasenja kako ga danas u Duhu Svetom slave crkve na Istoku i Zapadu*.³⁷ Taj susret trebao je donijeti zaključke povijesnog istraživanja marijanskog štovanja zaustavljajući se na aktualnosti štovanja i slavlja Bl. Djevice Marije s pogledom na liturgijsku praksu kršćanskih crkava na Istoku i na Zapadu. Susret je zamišljen kao kruna dotadašnjih kongresa koji su bili posvećeni istraživanju marijanskoga štovanja. Nakana je bila istraživati liturgijsku protegu, to jest na koji način različite liturgije Istoka i Zapada, uključujući i nekatoličke, časte danas Bogorodicu.³⁸

Prvi put na jednom međunarodnomu mariološkom kongresu Sveta stolica tražila je da se ispita mogućnost i prikladnost definiranja istine vjere naslova koji izražavaju Marijinu ulogu kao *Suotkupiteljice, Posrednice i Zagovornice*. Za to su, naime, Svetoj stolici i vatikanskim uredima prispjele mnoge peticije. S tim u vezi sastavljena je komisija od 15 teologa na čelu sa španjolskim isusovcem Cándidom Pozom, tada predsjednikom Španjolskoga marijanskog društva. Plod toga proučavanja objavljen je u *L’Osservatore Romano*³⁹ gotovo godinu dana kasnije, a izjava je izazvala određene reakcije konzervativnih krugova glede definiranje takozvane pete marijanske dogme (vidi tekst izjave s kongresa u Częstochowi).

Nakon zrela promišljanja i odvagivanja razloga za i protiv, teološka komisija, sastavljena od predstavnika marioloških društava i 5 teologa nekatolika, došla je do zaključka da taj predmet zahtijeva daljnje i dublje proučavanje zbog višeznačnosti tih naslova. Prema mišljenju spomenute komisije to definiranje u sadašnjemu povijesnom trenutku ne bi bilo prikladno ni teološ-

le Vatican II, in: PAMI, *De cultu mariano saeculo XX. A Concilio Vaticano II usque ad nostros dies. Acta Congressus Mariologici-Mariani Internationalis in civitate Onubensi (Huelva-Hispania) anno 1992 celebrati*, Città del Vaticano, 1998., sv. 1, str. 209–231.

³⁷ PAMI (prir.), *De Cultu Mariano Saeculo XX. Maria, Mater Domini, in mysterio salutis quod ad Orientis et Occidentis Ecclesiis in Spiritu Sancto hodie celebratur. Acta Congressus Mariologici-Mariani Internationalis in sanctuario mariano Czestochoviensi Anno 1996 celebrati*, sv. 1–5, Città del Vaticano, 1999–2000.

³⁸ Usp. mrežnu stranicu PAMI www.pami.info.congressi.

³⁹ *L’Osservatore Romano*, 4. lipnja 1997. Usp. *Sul Quinto dogma mariano. Dichiarazione della Commissione del Congresso di Czestochowa*, u: *Il Regno-Documenti*, 17 (1997.), str. 530–531.

ki jasno, a u ekumenskim krugovima stvorilo bi dodatne poteškoće. Spomenuti naslovi i učenje s njima povezano, zahtijevaju daljnja proučavanja u trojstvenom, ekleziološkom i antropološkom vidu.⁴⁰

Budući da marijanski naslovi Suotkupiteljica, Posrednica i Zagovornica mogu biti shvaćeni na vrlo različite načine, njihovo definiranje kao dogme vjere nije prikladno. U svakom slučaju, jedna takva definicija protuslovila bi smjernicama mariološkog teksta Drugoga vatikanskog sabora. Ustvari, saborski oci, nakon zrela razmišljanja odlučili su da se ne poduzima definiranje novih dogmi s obzirom na Mariju, jer bi se time napustile smjernice Drugoga vatikanskog sabora na kojemu biskupi svega svijeta na čelu s papom nisu htjeli definirati nijedan od tih naslova.

To pak ne znači da je Sabor zauvijek zaustavio svaki napredak na području mariološke znanosti. Radi se jednostavno o naglašavanju važnosti odluke donesene u sklopu općeg sabora o pitanju koje je, teološki govoreći, teško i koje zahtijeva daljnja istraživanja povezana uz spomenute naslove. Prema mišljenju kršćanskih teologa važno je ostati na liniji Drugoga vatikanskog sabora koji je odbio definirati nove dogme glede Isusove majke. Ta odluka donesena je u izvanrednom okviru dogmatske konstitucije koja je plod Duha Svetoga i razumna razmišljanja onih kojima je Gospodin povjerio čuvati i tumačiti poklad vjere.

Iako se u spomenutoj izjavi ne radi izričito o ekumenskoj deklaraciji, ona posjeduje ekumensku važnost jer bi definiranje "pete marijanske dogme" donijelo sa sobom još više poteškoća u ekumenskim nastojanjima.

ZAKLJUČAK

Vratimo se na pitanje postavljeno na početku članaka, o tome razdvaja li Marija još kršćane. Jesu li se isplatili trud i muka organizatora tih susreta, fra Karla Balića i njegovih nasljednika, mariološkim susretima dati ekumensko usmjerenje? Što su novoga, pozitivna i važna za sudionike i njihove crkve donijeli ti ekumenski susreti na međunarodnom planu? Mogu li objavljene

⁴⁰ Usp. Boris VULIĆ, "Inconfusa e indivisa". *Un approccio antropologico alla cooperazione della beata Vergine Maria alla salvezza*, Estratto della dissertazione, Roma, 2013., str. 10-12.

izjave doprinijeti boljem razumijevanju među kršćanskim crkvama kad je riječ o Isusovoj majci Mariji?

Odlučujuća je u spomenutim ekumenskim razgovorima bila činjenica da su se predstavnici kršćanskih crkava slagali u bitnim stvarima, iako su imali različita mišljenja o oblicima i izrazima marijanske pobožnosti. U središtu njihovih susreta i razgovora bio je uvijek Krist Gospodin i njegovo djelo otkupljenja. Iz toga središta proizlazila su promišljanja o Marijinoj ulozi s pogledom na Krista, Crkvu i zajedništvo svetih.

Iz ekumenskih razgovora i suglasnih izjava jasno je da Marija ne zamjenjuje Krista, s njime se ne uspoređuje niti izjednačuje. Prema tim izjavama, ona posjeduje posebnu ulogu u djelu spasenja kao i osobito mjesto u zajedništvu svetih. Po svojoj vjери pralik je i uzor Kristovih učenika koji slušaju Riječ i vrše volju Božju. Takvo prikazivanje Marijine uloge predstavlja dodirnu točku među odijeljenim Crkvama. Njezino mesijansko majčinstvo u službi je Kristova djela otkupljenja. Marija je pralik Crkve, uzor uspjele Kristove sljedbe.

Ekumenski razgovori na mariološkim kongresima bili su jedinstvena prigoda za razmišljanje o temama koje su zajedničke kršćanskim Crkvama kao i o onima u kojima se mišljenja razilaze. Sudionici su otkrili više zajedničkih danosti, nego što su očekivali. Polazeći od Krista jedinog posrednika, ekumenske izjave govore o Marijinoj posebnoj ulozi u djelu spasenja, kao i o njezinu osobitu mjestu u zajedništvu svetih, o spasenjskoj solidarnosti i solidarnosti u spasenju, o molitvi jednih za druge i o Marijinoj molitvi za Crkvu na putu te o mogućnosti sjediniti se s njom u molitvi Bogu.

Velika je novost da članovi odijeljenih Crkava, uvaženi teolozi i sveučilišni profesori, sudjeluju na mariološkim kongresima na kojima se raspravlja o štovanju Marije, što većina njihovih crkvenih zajednica odbacuje. Iako nastupaju u svoje ime i s osobnom odgovornošću, oni uvijek nastoje ostati vjerni i izraziti stav svoje crkve. Njihova nazočnost i zauzetost rasla je od kongresa do kongresa tako da je ekumenski dijalog postao sastavni dio tih susreta. Početni razgovori i izjave pretvaraju se u prave ekumenske dijaloge u kojima dolazi do izražaja ono što ujedinjuje kršćanske crkve s obzirom na Majku Isusovu i njezinu ulogu.

Ekumenski susreti bili su blagoslov za sve sudionike. Doprinijeli su boljem razumijevanju različitih stavova i pristupa marijanskoj stvarnosti. To govori o činjenici da katolici nisu poznavali

protestantskih kritika ili se na njih nisu obazirali, a i da protestanti nisu poznavali novija katolička promišljanja o Mariji koja polaze od izvora, od novozavjetnih danosti, svetootačke predaje i prakse još nepodijeljene Crkve.

Iako ekumenske izjave međunarodnih marioloških kongresa nemaju autoritet službenih dokumenata na međukonfesionalnom planu, njihova važnost sastoji se u povezanosti s bazom. Teolozi koji sudjeluju u ekumenskim susretima na mariološkim kongresima članovi su glavnih kršćanskih crkava i crkvenih zajednica. Tražili su i vrjednovali ono što je zajedničko, naglašavali ono što povezuje, a ne ono što razdvaja.

Ekumenske izjave s marioloških kongresa pokazuju bogatstvo sadržaja. Pritom je potrebno imati na umu činjenicu da, kad se u jednoj ekumenskoj deklaraciji postigne suglasje u formulaciji, postoji opasnost da te izričaje predstavnici različitih crkava ne shvaćaju na isti način. Uza sve to, te izjave imaju i simboličnu vrijednost u otvaranju i zajedničkom traženju istine o službenici Gospodnjoj, blaženoj jer je povjerovala. One su ujedno poziv i poticaj da svaka kršćanska zajednica ponovno razmisli što vjeruje i naučava o Isusovoj majci i kako joj iskazuje svoju hvalu. Jer jedinstvo u Kristu, kako su naglasili sudionici ekumenskih razgovora, nije jedino cilj kojem se teži, nego i činjenica od koje se polazi. Važno je da mariologija bude dobra teologija. Što više bude teološki ispravna, bit će više ekumenska.

ECUMENICAL STATEMENTS OF INTERNATIONAL MARIOLOGICAL CONGRESSES

Summary

In ecumenical conversations among the Christian Churches, the Mother of Jesus and her role in the history of salvation poses certain obstacles. This is especially true in the question of veneration of the Blessed Virgin Mary, which is not equally present and practiced among the Churches. Through the organization of roundtables of ecumenical dialogue, the International Mariological Congresses are trying to examine whether the Mother of Jesus and various Marian devotions present obstacles to the

unity of Christians. The results of these meetings and discussions are the ecumenical declarations, which are collected and published for the first time in this article and by their significance delineated. On these exchanges the participants of various Christian Churches discovered many common grounds on Mary's role in the history of salvation and in the communion of saints, which was much more than they had expected.

Keywords: *Mary; ecumenism; dialogue; congresses; Christian Churches*

DODATAK: MARIJA U EKUMENSKIM IZJAVAMA MEĐUNARODNIH MARIOLOŠKIH KONGRESA

*V. međunarodni mariološki kongres, Lisabon (Portugal),
2. – 9. kolovoza 1967.*⁴¹

Izjava protestantskih teologa

Protestantski sudionici na 5. međunarodnom mariološkom kongresu u Lisabonu veoma su zahvalni organizacijskom odboru kongresa, a na poseban način mnogopoštovanom prof. dr. Karlu Baliću, OFM, koji im je uputio poziv da sudjeluju u znanstvenom radu kongresa. Rado su prihvatili taj izraz ekumenskog duha osjećajući se bratski ujedinjeni sa svim katoličkim sudionicima kongresa zbog iskazana povjerenja i zbog bogata iskustva duha zajedništva kršćanske ljubavi i srdačna životnoga zajedništva koje se pokazalo za vrijeme intenzivna rada u zajedničkim znanstvenim proučavanjima. Od mnogovrsne znanstvene aktivnosti kongresa primili su vrijedne poticaje koji će ih pratiti u njihovu budućem istraživanju s obzirom na opravdanost i temelje marijanske pobožnosti pored poklonstva koje valja iskazivati jedino Trojedinom Bogu.

Razgovor održan 5. kolovoza poslije podne u istinskom ekumenskom duhu s katoličkim sudionicima na kongresu jasno je pokazao koliko je korisno za međusobno razumijevanje preispitati pojmove koje imaju katolici i protestanti glede promicanja ili nijekanja marijanske pobožnosti. U otvorenoj izmjeni neodlučnosti i sumnjivosti koje postoje s jedne i druge strane, protestantski i katolički sudionici u tom razgovoru složili su se u priznanju da je u svakom slučaju korisno i potrebno ispitivati, pridržavajući se vjerno biblijskih danosti, koja je Marijina uloga u povijesti spasenja i priznati časno mjesto koje pripada Majci Božjoj u Božjem planu spasenja kojeg bi tajne vjernici sve dublje mogli razumijevati. U obilju hvalospjeva i teoloških promišljanja kod nekatoličkih kršćana to nastojanje već je našlo vidljiv izraz koji treba staviti u pravo svjetlo zbog njegove ekumenske važnosti, budući da je u posljednje vrijeme naišlo na svu veću pozornost kod braće katolika.

⁴¹ Potpisani: Wolfgang Borowski, protestantski pastor, Stuttgart; Friedrich Walter Künneth, evangelički teolog, prof. na sveučilištu Erlangen, luteran; Fr. Laurent, ekumenska zajednica Taizé; Dr. Peter Meinhold, evangelički teolog i povjesničar, profesor na Sveučilištu u Kielu.

Zahvalni za kritičke napomene i savjete primljene za vrijeme kongresa protestantski sudionici na 5. međunarodnomu mariološkom kongresu izjavljuju da će se posvetiti toj zadaći više nego u prošlosti. Bili bi sretni kad bi s njihovom prisutnošću na kongresu i njihovim skromnim doprinosom mogli potaknuti braću katolike da porade na istom cilju. U tom smislu žele uspjeh radovima kongresa s obzirom na mnogovrsne pogibli koje u naše vrijeme prijete kršćanskoj vjeri, da bi i zajedničkim stavom glede Majke Božje Marije postalo očito, u svijetu siromašnu u vjeri, “da smo jedno pod istim Kristom Gospodinom”.

VI. međunarodni mariološki kongres, Zagreb,
6. – 12. kolovoza 1971.⁴²

Ekumenska izjava

Još jednom skupina nekatoličkih teologa pripadnika Pravoslavne i Anglikanske Crkve kao i protestantizma (s po jednim predstavnikom metodista i baptista) mogli su sudjelovati na 6. međunarodnomu mariološkom kongresu u Zagrebu od 6. do 12. kolovoza 1971. Oni su nastojali pružiti svoj znanstveni doprinos za temu kongresa “Štovanje bl. Djevice Marije od VI. do XI. stoljeća”. Iskreno su zahvalni za mogućnost koja im je pružena da mogu sudjelovati na kongresu i neposredno izmijeniti mišljenje s katoličkim sudionicima. Prigodu za izmjenu mišljenja imali su u ekumenskom dijalogu u dvjema višesatnim sjednicama 10. i 11. kolovoza.

Znanstveni radovi kongresa pokazali su višestruke smjerove razvoja mariologije i marijanskog štovanja. Pokazalo se jasnim da je potrebno proučavati odvojeno razvoj marijanske pobožnosti na Istoku i na Zapadu, iako je ta pobožnost bilo na Istoku bilo na Zapadu nastajala zahvaljujući kristološkom usmjerenju. I molitva zajednice, kako se činilo u euharistijskom slavlju, bila je upravljena najprije Ocu kod kojeg se tražila milost preko Sina. Marija je čašćena, posebno na Zapadu, molitvom hvale i zazivima zagovora u službenoj molitvi monaških zajednica i u molitvama pojedinih kršćana. Ta molitva nije bila nikada stavljena na jednaku razinu Oca i Sina. I na Istoku postojala je jasna razlika između “latreia” poklonstva koje pripada jedino Bogu i “proskynesis”

⁴² Potpisnici: Dimitrije Dimitrijević, pravoslavac, Srbija; Tomislav Šagi-Bunić, katolik, Hrvatska; Wolfgang Borowski, luteran, Njemačka; Peter Meinhold, luteran, Njemačka; Théodore Koehler, katolik, SAD.

i "aspasmos" pridavana svetoj Bogorodici. Taj razvoj pokazao se jasnim pod različitim vidovima u brojnim predavanjima, npr. u onom o Ildefonzu iz Toleda, o razvoju marijanske pobožnosti u istraženom razdoblju, sve do vremena Anselma iz Canterburyja, kojega se promatralo pod raznim vidovima. Najposlije, marijanska pobožnost nalazi svoj temelj u jedinstvenoj ulozi Majke Božje u ekonomiji spasenja i u Crkvi kao zajedništvu svetih.

Jasno je da su u vrjednovanju toga razvoja katkad došle na vidjelo znatne razlike. Ipak je bilo moguće zajedno prepoznati, posebno onamo gdje se marijanska pobožnost pokazivala povezanom u odnosu na kristologiju i gdje je uloga Majke Božje bila smještena u povijest spasenja u vezi s biblijskim danostima, da su se tamo pojavljivale pozitivne vrijednosti koje i danas mogu biti dragocjene u ekumenskom dijalogu. Jasno je da ostaju otvorena mnoga pitanja s obzirom na razvijanje marijanskoga štovanja.

Neovisno o svim diobama među crkvama, kršćanska vjera može i danas izvući iz kritičkog promišljanja proučavanog razdoblja, usmjerenja koja vode k njezinu produbljivanju i pročišćavanju kao i razvoju jedinstva molitve. Nekatolički sudionici vide u tom ekumenski zadatak, jedan od važnijih zadataka za crkve danas. Budući da je 6. međunarodni mariološki kongres od njih tražio da izraze svoje mišljenje o tom predmetu i uključio ih u suradnju s braćom katolicima, oni su iskreno zahvalni, a njihova je nada za približavanje među crkvama pojačana. Jer kršćansko jedinstvo u Kristu nije jedino cilj kojemu se teži, nego i iskustvo od kojega se polazi.

VII. međunarodni mariološki kongres, Rim (Italija),
12. – 16. svibnja 1975.⁴³

Marijina uloga u djelu otkupljenja – Ekumenska izjava

1. Treba držati istinom vjere da je jedini posrednik između Boga i ljudi Isus Krist (1 Tim 2, 5). U svojoj osobi Krist ujedinju-

⁴³ Potpisnici: *nekatolici* – Henry Chavannes, reformiran, Švicarska; Peter Meinhold, luteran, Njemačka; Kai Selin, Švedska nacionalna Crkva; Dimitrije Dimitrijević, pravoslavac, Srbija; Johannes Kalogirou, pravoslavac, Grčka; Konstantin Kalokyris, pravoslavac, Grčka; *katolici* – Karlo Balić OFM, predsjednik PAMI; Leo Scheffczyk, kat. bogoslovac, kasnije kardinal; Ignacio Ortiz de Urbina, SJ; Théodore Koehler, SM; Joaquin M. Alonso, CMF; Vjekoslav Bajsić, Bogoslovni fakultet Zagreb; Fidelis Buck, SJ, tajnik.

je božanstvo i čovječstvo. Kristovo posredništvo sastoji se u otkupljenju, u pomirenju između Boga i čovjeka. Kristova je vlastitost biti našim nezamjenjivim posrednikom.

2. U djelu spasenja Bog je, na različitim stupnjevima, htio pridružiti stvorene suradnike, među kojima Djevica Marija posjeduje posebno dostojanstvo i učinkovitost.
3. Marija je bila izabrana da začne i porodi Otkupitelja, koji je od Majke primio ljudsku narav potrebnu za izvršenje svoje žrtve na Kalvariji, kao žrtva i veliki svećenik.
4. Marijin “neka mi bude” koji posjeduje trajno značenje bio je njezin slobodan pristanak na božansko majčinstvo, a tako i za naše spasenje.
5. Marijina suradnja pokazala se na poseban način kad je vjerovala u otkupljenje koje je izveo njezin Sin i kad je stajala kraj Isusova križa, dok su gotovo svi drugi učenici pobjegli.
6. Osim na povjerenju u Majku Božju, nastalu djelovanjem Duha Svetoga u kršćanskom narodu, molitve za zagovor upravljene Djevici temelje se na činjenici da Marija ostaje trajno povezana uz djelo otkupljenja i dosljedno na njegovu primjenu u vremenu i prostoru.

VIII. *međunarodni mariološki kongres, Zaragoza (Španjolska), 3. – 9. listopada 1979.*⁴⁴

Oblici štovanja Marije – Ekumenska izjava

Kao i na prijašnjim mariološkim kongresima tako i na VIII. međunarodnom mariološkom kongresu u Zaragozi održanom od 3. do 9. listopada 1979. skupina pravoslavnih, luteranskih, reformiranih bogoslovaca sastala se s braćom katolicima. Tema kongresa: *Marijansko štovanje u 16. stoljeću* pružila im je prigodu da mogu raspravljati o temeljnim pitanjima s obzirom na ulogu Bl. Djevice Marije u nauku i u molitvi. Na taj način otkrili su neke

⁴⁴ Potpisnici: *nekatolici* – Johannes Kalogirou, pravoslavac, Grčka; Peter Meinhold, luteran, Njemačka; A. M. Allchin, anglikanac, Engleska; Max Thurian, reformirani, Taizé; Henry Chavannes, reformiran, Švicarska; Ulrich Wickert, evangelik, Njemačka; John de Satgé, anglikanac, Engleska; Wolfgang Borowski, luteran, Njemačka; John Milburn, anglikanac, Engleska; *katolici* – Cândido Pozo, SJ; Ignacio Ortiz de Urbina, SJ; Enrique Llamas, OCD; Frederick Jelly, OP; René Laurentin; Franz Courth, SAC; Heinz-Meinolf Stamm, OFM; Eamon Carroll, O. Carm; Charles Molette; Adalbert Rebić; Théodore Koehler, SM; Celestin Napiorowski, OFM Conv.; Adolf Hoffmann, OP.

zajedničke danosti o Majci Božjoj, brojnije nego su mogli očekivati. Drže da ih mogu izraziti na sljedeći način.

1. Zajednički priznajemo da je svaka kršćanska hvala, hvala Bogu i Kristu. Kad hvalimo svece, posebno pak Djevicu Mariju kao Majku Božju, ta hvala u biti se odnosi na slavljenje Boga koji "proslavom svojih svetih kruni svoje darove" (latinsko predslavlje svetih). Ta hvala očituje se u liturgiji, u hvalospjevima i u životu vjernika. To odgovara riječima "Veliča": "*Svi naraštaji zvat će me blaženom.*" Iskazivanje hvale Majci Božjoj postalo je aktualno pitanje za sve kršćane.
2. Priznajemo kao zajednički element u predajama svih naših crkava s obzirom na Mariju važnost *nasljedovanja*. Kao što se nalazi posebno već u "Veliča", priznajemo da se Marija pojavljuje kao ponizna i sveta službenica Božje volje. To nasljedovanje podrazumijeva na poseban način evanđeoski smisao siromaštva pred Bogom. Marijin duhovni stav bio je njezin potpuni odgovor na Riječ Božju postajući na taj način hram Duha Svetoga koji je u njoj izveo utjelovljenje Sina Božjega (Lk 1, 35–38).
3. To *poštovanje* Majke Božje, koje se prakticiralo u našim crkvama u već spomenutim raznolikim oblicima, nije nikada poklonstvo koje pripada jedino Bogu. Razlike koje određuje Drugi nicejski sabor (787.) između poklonstva Bogu i poštovanja svetaca (*proskynesis laterutiké* i *proskynesis timetiké*) ostaju, dakle, odlučujuće za sve.
4. Problem *zazivanja* Marije i njezina *zagovora* ponovno je ispitivan na ovom kongresu. Promatrali smo ga u kontekstu zajedništva svetih. Kao što kršćanin može i treba moliti za druge, jednako tako vjerujemo da sveti koji su već postigli Kristovu puninu, a među kojima Marija zauzima prvo mjesto, mogu moliti i mole za nas grješnike koji se borimo i mučimo na zemlji. No zbog toga se ne umanjuje jedino Kristovo posredništvo. Potrebno je razjasniti smisao neposrednoga zazivanja svetih, koji žive u Bogu, zazivanje koje se ne prakticira u svim crkvama.
5. Osim teoloških problema svjesni smo psiholoških poteškoća nastalih kod različitih religioznih baština, kao i jezičnih i kulturnih razlika – koje se susreću kod mnogih kršćana o tim marijanskim problemima, a posebno pri uporabi riječi "*kult*" u odnosu na stvorene osobe. Ta pojava ne treba čuditi. Zapravo, taj izraz (u svom latinskom značenju) posjeduje

prilično zamršenu povijest. Čak je i sv. Augustin imao poteškoća upotrijebiti tu riječ u odnosu na Boga, jer mu se taj pojam činio previše profanim. U sadašnjem trenutku vjerujemo da je stvarnost važnija od riječi. Zbog toga smo radije govorili o činima u kojima se očituje stav štovanja.

6. Bilo je korisno iskustvo za nas katolike, pravoslavne, anglikance, luterane i reformirane pronaći toliko zajedničkih točaka, iako ih mnogi članovi naših crkava nisu spremni prihvatiti. Poteškoće emotivne naravi koje su u prošlosti podijelile naše crkve ne smiju nas razdvajati u našem nastojanju oko jedinstva kršćana. To nastojanje ne rješava sva neriješena teološka pitanja, ali mi želimo nastaviti dijalog imajući povjerenja u pomoć Duha Svetoga.

Ovdje u Zaragozi vjernici su nas podržavali svojim molitvama. Želimo da naše ekumensko istraživanje pomogne zajedničko približavanje Majci Gospodinovoj u zajedništvu svetih.

Potpisani članovi kongresne ekumenske komisije obvezuje sami sebe, iako su sudjelovali u dijalogu vođeni trajnom brigom da izraze vjeru svoje Crkve. Nadaju se da ovaj dokument može biti doprinos ekumenskom dijalogu pa ga radosno pružaju 8. međunarodnom mariološkom kongresu u Zaragozi.

*IX. međunarodni mariološki kongres, Malta,
8. – 15. kolovoza 1983.*⁴⁵

Marija u zajedništvu svetih – Ekumenska izjava

Nakon posljednjih pet međunarodnih marioloških kongresa i susret na Malti (8. – 15. kolovoza 1983.) pružio je prigodu skupini anglikanskih, luteranskih, reformiranih i pravoslavnih teologa s nekolicinom katoličkim bogoslovaca promišljati o zajedništvu svetih i Marijinoj ulozi u tom zajedništvu. Zahvalni Gospodinu za dosadašnje susrete i za postignuto suglasje prikazuju kongresu zaključke svojih razgovora.

1. Svi mi priznajemo postojanje zajedništva svetih, kao zajedništva onih koji su na zemlju sjedinjeni s Kristom kao živi

⁴⁵ Potpisnici: *nekatolici* – Wolfgang Borowski, luteran, Njemačka; Henry Chavannes, reformirani, Švicarska; John de Satgé, anglikanac, Engleska; Johannes Kalogirou, pravoslavac, Grčka; John Milburn, anglikanac; Howard Root, anglikanac; John Evans, anglikanac; *katolici* – Eamon Carroll, O. Carm; Franz Courth, SAC; Théodore Koehler, SM; Cándido Pozo, SJ; Charles Molette; Enrique Llamas, OCD; Stefano de Fiores, SMM; Pierre Masson, tajnik.

- članovi njegova Mističnoga Tijela. Temelj i središte toga zajedništva jest Krist, Sin Božji čovjekom postao i glava Crkve (Ef 4, 15–16) da nas sjedini s Ocem i Duhom Svetim.
2. To zajedništvo koje je zajedništvo s Kristom i među onima koji su Kristovi podrazumijeva i solidarnost koja se očituje u molitvi jednih za druge. Ta molitva zavisi od Kristove molitve, jer je on uvijek živ da zagovara za nas (usp. Heb 7, 25).
 3. Činjenica da sam Krist moli za nas u nebu s desne Ocu, pokazuje nam da smrt ne prekida zajedništvo onih koji su za života bili ujedinjeni vezama bratstva u Kristu. Postoji, dakle, zajedništvo između onih koji pripadaju Kristu, bilo da žive na zemlji, bilo da, iseljeni iz tijela, žive s Gospodinom (usp. 2 Kor 5, 8 i Mk 12, 27).
 4. U tom se kontekstu podrazumijeva i zagovor svetih za nas, zagovor koji postoji na sličan način kao i molitva koju vjernici upravljaju jedni za druge. Zagovor svetih ne shvaća se kao “obavijest” Bogu o našim potrebama. Nijedna molitva ne može imati tu svrhu pred Bogom, kojega je znanje neograničeno. Radi se o otvorenosti volji Božjoj za sebe i za druge, o vršenju bratske ljubavi.
 5. Unutar toga nauka shvaća se uloga koja pripada Mariji Majci Božjoj. To je zapravo odnos prema Kristu koji joj, u zajedništvu svetih, pridaje posebnu ulogu u kristološkom redu. Osim toga Marijina molitva za nas smješta se u kulturni kontekst sve nebeske Crkve opisane u Otkrivenju, kojoj se zemaljska Crkva želi ujediniti u svojoj zajedničkoj molitvi. Marija moli unutar Crkve, kao što je već jednom činila u očekivanju dolaska Duha Svetoga (usp. Dj 1, 14). Usprkos našim vjeroispovijesnim razlikama, nema ništa što zabranjuje ujediniti našu molitvu Bogu u Duhu Svetomu s molitvom nebeske liturgije, i posebno s molitvom Majke Božje.
 6. To uvrštavanje Marije u štovanje oko Žrtvenog Jaganjca (kristološki vid), pridruženo svoj nebeskoj liturgiji (ekleziološki vid) priječi put svakom tumačenju koje može izgledati da se Mariji pripisuje čast koja pripada jedino Bogu. Osim toga, nijedan član Crkve ne može nadodati nešto djelu Krista, koji je jedini izvor spasenja. Nemoguće je ne obazirati se na Njega i tražiti “ugodniji” put od puta Sina Božjega da bi se došlo k Ocu. U isto vrijeme jasno je da Marija ima svoje mjesto u zajedništvu svetih.

Na kraju tih promišljanja želimo javno svjedočiti o bratskom iskustvu doživljenu ovih dana. Ono se ne ograničava jedino na ozračje u kojem se odvijao dijalog, nego obuhvaća svu djelatnost kongresa kao i pobožnost malteškoga puka koji nas je pratio svojom žarkom molitvom s Marijom. Svjesni da ima još mnogo teoloških problema o kojima je potrebno razgovarati, izražavamo svoju spremnost za nastavak svojih promišljanja u ime Gospodnje.

Nije na odmet podsjetiti, kao što je učinjeno na kraju ekumenske izjave na kongresu u Zaragozi (1979.), da oni koji ovo potpisuju to čine kao članovi ekumenske komisije obvezujući sami sebe, iako su sudjelovali u diskusiji s trajnom brigom da izraze vjeru svoje Crkve.

*X. međunarodni mariološki kongres, Kevelaer (Njemačka),
11. – 17. rujna 1987.*⁴⁶

Marija moli za nas – Ekumenska izjava

Kao na kongresima u Zaragozi (1979.) i Malti (1983.) jednako tako i u Kevelaeru susreli su se anglikanski, luteranski, reformirani, pravoslavni i katolički teolozi kako bi nastavili ekumenski dijalog započet na prethodnim kongresima s obzirom na Marijinu ulogu u zajedništvu svetih. Dijalog se odvijao u duhu bratskog zajedništva. Na temelju zajedničke kršćanske baštine uspjelo se postići sljedeći sporazum. Zbog toga su svi sudionici zahvalni Gospodinu od kojega dolazi svaki dobar dar (Jak 1, 17). Svjesni smo razlika koje ostaju: Isusova molitva za jedinstvo njegovih učenika (Iv 17, 21) potiče nas da ih držimo ubuduće na umu.

1. Polazimo od činjenice da je ljubav prema Bogu i bližnjemu temeljni životni stav svakog kršćanina koji ne može poznavati nikakva ograničenja. Budući da nas Bog neizmjerljivo ljubi, moramo i mi ljubiti braću (1 Iv 3, 16). U Kristu smo upoznali i vjerom prihvatili ljubav Božju (1 Iv 4, 16). Po izljevu Duha Svetoga primamo milost da možemo odgovoriti na tu ljubav i nju živjeti. Duh Sveti koji u nama kliče "Abba, Oče!" (Gal 4, 6; usp. Rm 8, 15) združuje nas u jedinstvo Kristova tijela

⁴⁶ Potpisnici: *nekatolici* – Wolfgang Borowski, luteran, Njemačka; Henry Chavannes, reformirani, Švicarska; Hans Düfel, luteran, Njemačka; Johannes Kalogirou, pravoslavac, Grčka; Howard Root, anglikanac; *katolici* – Eamon Carroll, O. Carm.; Franz Courth, SAC; Théodore Koehler, SM; Cândido Pozo, SJ; Pierre Masson, OP, tajnik.

- i preobražava nas u zajednicu ljubavi. Ljubiti i biti ljubljen središte je našega duhovnoga života (1 Kor 13, 13).
2. Ljubav prema Bogu i bližnjemu, kao temeljni kršćanski stav ne prestaje tjelesnom smrću. "Ljubav nikad ne prestaje" (1 Kor 13, 8). To određuje naše konačno življenje u vječnom zajedništvu s Trojedinim Bogom i sa svima onima koji mu pripadaju. Ondje ćemo živjeti kao osobe koje ljube i koje su ljubljene.
 3. Sjedinjen tako u neuništivoj ljubavi Božjoj, hodočasnički narod Božji osjeća se združen s onima koji su u Kristu dospjeli do savršenstva. Glava je svih Krist. "Od njega cijelo tijelo, usklađeno i povezano svakovrsnim zglobom zbrinjavanja po djelotvornosti primjerenom svakomu pojedinom dijelu, promiče svoj rast za izgradnju samoga sebe u ljubavi" (Ef 4, 16).
 4. Oni koji su postigli savršenstvo u Kristu – među koje valja ubrojiti njegovu majku Mariju – ljube u njemu i s njim sve one koji se nalaze još na zemlji. Izraz je te ljubavi njihova molitva za nas. Zbog toga trebamo biti zahvalni.
 5. Sveto pismo svjedoči da je povijesno-spasenjsko djelo Božje upravljeno osobama i odvija se preko osoba, preko Božjih slugu Staroga i Novoga zavjeta: patrijarha, proroka, Ivana Krstitelja, Marije i apostola. Njihovo ljubazno vrjednovanje sastavni je dio kršćanske vjere te doprinosi njezinoj živosti. Zbog toga ispovijesti vjere naših crkava svjedoče o Mariji, djevičanskoj Majci Isusa Krista Sina Božjega. Upravo naše uvažavanje Marije omogućuje nam ojačati našu vjeru u činjenicu da Bog iskazuje svoje milosrđe "svima onima koji ga se boje" (Lk 1, 50: *Veliča*).
 6. Naš pogled vjere na Mariju i sve svete bitno je usmjeren na hvalu vječnoga Oca sa Sinom u Duhu Svetom. Ispovijedamo da je Krist jedini posrednik kod Oca (1 Tm 2, 5). Marija, Majka Božja, i sveti njemu su podređeni. Potaknut od Duha Svetoga, narod Božji želi ujediniti svoju hvalu s Kristom i sa svima onima, ako su postigli savršenstvo, njemu pripadaju.

Svi članovi ekumenske komisije ostali su zadivljeni živim iskustvom pobožnosti kršćanskoga naroda koji je pristizao iz bliza i iz daleka. To nas je podržavalo u nastojanju pronalazjenja i izražavanja zajedničke kršćanske baštine s obzirom na Mariju, Majku Božju. Kao i na prethodnim kongresima sudioni-

ci ekumenske komisije potpisuju ovu izjavu pod vlastitom odgovornošću. Nadaju se da ova izjava može biti pozitivan doprinos ekumenskom dijalogu.

XI. međunarodni mariološki kongres, Huelva (Španjolska),
18. – 25. rujna 1992.⁴⁷

Marijina vjera – Ekumenska izjava

Još jednom na XI. međunarodnomu mariološkom kongresu održanu u Huelvi u Španjolskoj, bilo je omogućeno da se susretne skupina katoličkih teologa koji sudjeluju na kongresu da uspostave bratski dijalog s teozozima drugih vjeroispovijesti (anglikancima, pravoslavlim i reformiranim) o Marijinu liku, s izričitom nakanom da naglase dodirne točke svoje vjere. Ovaj susret nastavak je dosadašnjih susreta održanih u vrijeme prethodnih kongresa. Sudionici su imali na umu put prijeđen od kongresa u Zaragozi (1979.) na kojem se htjelo ponovno razmotriti sastavne dijelove kršćanske duhovnosti koji su otvorene Mariji i prihvatljivi svim kršćanskim vjeroispovijestima. U tom postupku promišljanja, kongresi na Malti (1983.) i u Kevelaeru (1987.) označivali su produbljivanje teme. Put koje su zacrtale ekumenske izjave s tih kongresa pomaže nam da uočimo podudarnosti i razilaženja koja postoje na tom području.

Nastavljajući ta razmišljanja, čini se da je prikladno obraditi temu koja je važna zbog svog odnosa prema temama koje su dosada promatrane, a to je Marijina vjera. Prije nego uđemo u problematiku, mi nazočni članovi želimo usrdno i radosno izraziti svoju vjeru u Isusa Krista, Riječ Očevu, postalu tijelom (Iv 1, 14), začetu djelom Duha Svetoga i rođenu od Marije, vazda Djevice koju svi mi nazivamo Theotokos, Majkom Božjom.

1. Marija je sama prorekla: “Blaženom će me zvati svi naraštaji” (Lk 1, 48). U kontekstu riječi koje je Elizabeta uputila Mariji po nadahnuću Duha Svetoga, nalazimo temeljni razlog toga proroštva: Marija je “ona koja povjerova” (Lk 1, 45). Marija nije bilo koja vjernica. Zbog velike važnosti njezina vjera može se usporediti s vjerom Abrahamovom, koji je vjerovao i nadao se protiv svake nade (usp. Rm 4, 18). Marijina vje-

⁴⁷ Potpisnici: *nekatolici* – Costantine P. Charalampidis, pravoslavac, Grčka; Henry Chavannes, reformiran, Švicarska; Howard Root, anglikanac, Engleska; *katolici* – Franz Courth, SAC; Mons. Charles Molette; Cándido Pozo, SJ; Pierre Masson, OP, tajnik.

ra rođena je u judaizmu i hranjena proročkim tekstovima uključujući potpunu poslušnost vjere (Rm 16, 26; 1, 5). Ta vjera zahtijeva od Djevice da se posveti ispunjenju volje Očeve. Ona prihvaća to posvećenje na najpotpuniji način: “Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj!” (Lk 1, 38). Zbog te svoje potpune raspoloživosti, Marija je pralik vjere za sve kršćane.

2. Novi zavjet počinje objavom utjelovljenja Mariji i vjerom kojom ona to prihvaća kao istinu, njoj se prepušta i ulazi u misterij utjelovljenja. U tom trenutku prvi se put ispunjavaju Jeremijina i Ezekielova proroštva o Novom zavjetu, napisana ne na kamenim pločama nego u srcima od mesa: “Dat ću vam novo srce” (Ez 36, 26; usp. Jer 31, 33; Ez 11, 19). U tom smislu, djelo Duha Svetoga koje prethodi utjelovljenju Logosa (Riječi), ostvaruje također i preobražaj u Marijinu srcu.
3. Kao što je to označila najstarija kršćanska predaja, Marijina vjera pokazuje upadljivu opreku Evinoj nevjeri. Marijina vjera izražena je, prvi put, u njezinu odgovoru anđelu, dok se Evina nevjera očituje u neposluhu Bogu u njezinu dijalogu sa zmijom. Nakon toga, Marija zadržava svoju vjeru u tami tajnovita života i, iznad svega, u kušnji Kalvarije u poniznu razmatranju neshvaćenoga (Lk 2, 19 i 51). U hodočašću vlastitoga života, Marija napreduje otkrivajući konkretne zahtjeve Božjega plana s njezinim Sinom i samom sobom (usp. Lk 2, 50; Iv 2, 3–4; Mk 3, 31–35). Od navještenja pa sve do križa, Marija je ponizna službenica Gospodnja.
4. Iščekivanje Duha Svetoga predstavlja nam Mariju u molitvi. Živeći svoju vjeru u prvoj kršćanskoj zajednici, ona nam pokazuje potrebu jedne povezanosti osobne vjere sa zajednicom, u otvorenosti Duhu Svetomu. U tom okružju Tješitelj potiče na evangelizaciju čitavoga svijeta (Mk 16, 15) da bi se probudilo vjeru u onima koji ne vjeruju ili je obnovilo u vjernicima kojih je vjera oslabila. Po djelovanju Duha Svetoga evangelizacija vodi uvijek prema upoznavanju Sina Božjega i, po Isusu, poznavanju Oca.

Niže potpisani svjedoče i bratsko zajedništvo u kojem se odvijao njihov susret i zahvaljuju Gospodinu za duhovno iskustvo koje su proživljavali ovih dana, u kojima je bilo uvijek nazočno sjećanje na Majku Gospodinovu.

XII. *međunarodni mariološki kongres, Częstochowa (Poljska) 18. – 24. kolovoza 1996.*⁴⁸

Posrednica, Suotkupiteljica, i Zagovornica? – Izjava teološke ekumenske komisije

Na svakom međunarodnom mariološkom kongresu obično se susreće posebna komisija sastavljena od teologa Katoličke Crkve i drugih kršćanskih vjeroispovijesti s nakanom da unaprijede ekumenski dijalog i nakon rasprave sastave izjavu o nekome prijepornu teološkom pitanju glede nauka o Bl. Djevici Mariji.

Tako je bilo i u prigodi 12. međunarodnoga mariološkog kongresa koji je od 18. do 24. kolovoza 1996. održan u Częstochowi. Sastavljena je posebna ekumenska komisija zadužena odgovoriti na zahtjev Svete stolice koja je htjela upoznati mišljenje nazočnih stručnjaka o mogućnosti i prikladnosti definiranja nove istine vjere o Mariji Suotkupiteljici, Posrednici i Zagovornici. Već više godina Svetom Ocu i vatikanskim uredima dolaze za to zahtjevi. Odgovor komisije, namjerno kratak, bio je jednodušan i jasan: nije prikladno napuštati put koji je zacrtao Drugi vatikanski sabor i pristupati proglašavanju novih dogmi. Evo te izjave:

Nakon što je Sveta stolica zatražila da 12. međunarodni mariološki kongres koji se održava u Częstochowi (Poljska) prouči mogućnost i prikladnost definiranja marijanskih naslova “Posrednica”, “Suotkupiteljica” i “Zagovornica” kao što neki vjerski krugovi trenutačno zahtijevaju od Svete stolice, učinilo se prikladnim osnovati komisiju u koju je izabrano petnaest teologa koji dobro poznaju materiju i koji bi mogli to pitanje zajednički raspraviti i raščlaniti u zrelu razmišljanju. Osim njihove teološke stručnosti brinulo se i o tome da teolozi budu iz različitih krajeva tako da njihova eventualna složnost bude posebno izrazita. Osim toga, nastojalo se obogatiti tu studijsku skupinu, pridružujući

⁴⁸ Članovi komisije: Pavao Melada, OFM, predsjednik PAMI; Stefano Cecchin, OFM, tajnik PAMI; Cándido Pozo, SJ (Španjolska); Ignacio M. Calabuig, OSM (Marianum, Rim); Jesús Castellano Cervera, OCD (Teresianum, Rim); Franz Courth, SAC (Njemačka); Stefano de Fiores, SMM (Italija); Miguel Angel Delgado, OSM (Meksiko); Manuel Felicio da Rocha (Portugal); Georges Garib, melik (Sirija); René Laurentin (Francuska); Jan Pach, OSPPE (Poljska); Adalbert Rebić (Hrvatska); Jean Rivain (Francuska); Johannes Roten, SM (USA); Ermano Toniolo, OSM (Italija); Teofil Siudy (Poljska); Anton Ziegenhaus (Njemačka); Roger Greenacre, anglikanac, (Engleska); Hans Christoph Schmidt-Lauber, luteran, (Austrija); Gennadios Limouris, pravoslavac (Carigrad); Jean Kaewak, pravoslavac (Sirija); Constantin Charalampidis, pravoslavac (Grčka).

joj, kao izvanjske članove, neke nekatoličke teologe prisutne na kongresu. Tako se došlo do dvostruka zaključka:

1. Predloženi su naslovi višeznačni, jer se mogu shvatiti na vrlo različite načine. Činilo se, osim toga, da ne bi trebalo napuštati teološko usmjerenje koje je zacrtao Drugi vatikanski sabor, koji nije htio definirati nijedan od tih naslova te u svom učenju nije upotrijebio naslov “Suotkupiteljica”, a naslove “Posrednica” i “Zagovornica” upotrijebio je vrlo trijezno. Zapravo, naziv “Suotkupiteljica” ne upotrebljava se u učenju Vrhovnih Svećenika, u važnijim dokumentima, od vremena Pija XII. S obzirom na to postoje svjedočanstva o činjenici kako ga je on namjerno izbjegavao upotrijebiti. Što se tiče naslova “Posrednica” ne bi se smjeli zaboraviti dosta svježi povijesni događaji: u prvim desetljećima ovoga stoljeća Sveta stolica povjerala je trima komisijama da prouče mogućnost njezina definiranja. To proučavanje navelo je Svetu stolicu na odluku da to pitanje ostavi po strani.
2. Iako bi se tim naslovima mogao pridati određeni sadržaj od kojega bi se mogla prihvatiti njihova pripadnost pokladu vjere, njihovo proglašavanje dogmom u sadašnjoj situaciji ne bi bilo teološki jasno, ako ti naslovi, i učenje s njima povezano, zahtijeva još naknadno produbljivanje u trojstvenom, ekleziološkom i antropološkom vidu. Naposljetku su se teolozi, posebno nekatolici, pokazali osjetljivima glede ekumenskih poteškoća koje bi sa sobom donijelo definiranje tih naslova.